

Els banquers de Franco

Després que el passat 17 de març retiraren l'estàtua eqüestre que quedava a Madrid, el record de Francisco Franco es manté amb prou feines en uns pocs carrers i places. També en certes ciutats i pobles continuen erigits bustos de bronze, cada vegada més deteriorats. El poder i el patrimoni dels qui li feren costat, però, continua inalterable. El periodista Marià Sánchez Soler acaba de publicar 'Los banqueros de Franco' (Ed. Oberon).

El Pardo va esdevenir el punt neuràlgic de la família Franco i dels seus col·laboradors. Des d'allà van gestionar els favors i concessions a tots els que li van finançar la guerra.

Primer consell de ministres del segon Govern de Franco, el 14 d'agost de 1939. El pes dels militars encara era abassegador, però ja hi trobem algun dels noms dels qui farien carrera amb el nou règim, com Pedro Gamero del Castillo, del consell d'administració del Banco Urquijo.

la majoria d'ells no va dubtar a desmarcar-se de la família i a abandonar la nau que tan bons resultats els havia ofert, per prosseguir el negoci en altres estances. Les germanes Alicia i Esther Koplowitz, a través de l'imperi de Construcciones i Contratas, el consell d'administració de les quals va ser presidit pel comte d'Argillo, sempre acompanyat

**Al final resultarà
que quasi ningú
no era franquista
i que no hi va
haver complicitat
amb el botxí**

nyat com a vocal pel seu fill, el marquès de Villaverde, posseeix un patrimoni que voreja els 1.000 milions d'euros. No queda enrere Carmela Arias Díaz de Rábago, comtessa de Fenosa i vídua de Pedro Barrié de la Maza, la fortuna personal de la qual —dipositada en la fundació que porta el nom del seu marit— arriba als 240 milions d'euros repartits en el Banco Pastor, Gas Madrid, Unión Fenosa i la constructora Cubiertas y MZOV, principalment, empreses que es troben entre les primeres quant al volum de vendes.

Els destins de les famílies Coca i Fierro, incondicionals del clan del Pardo, han anat quasi en paral·lel. El 1977, els germans Ignacio, Julián i Regino Coca van acceptar l'absorció del seu banc pel Banesto presidit per José María Aguirre Gonzalo, de la mateixa manera que el Banco Central d'Alfonso Escámez ha-

via absorbit el Banco Ibérico, creat i presidit fins llavors per Alfonso Fierro Vinya i els seus germans. Ambdues famílies continuen entre les més riques d'Espanya. Els descendents de José Meliá Sinisterra, en el sector turístic, facturen anualment més de 600 milions d'euros. Els Banús, a través de Construcciones Sol, de Marbella, consignen un volum de facturació que els situa entre les trenta empreses principals d'Espanya.

A primera vista podem comprovar que, encara trenta anys després, les famílies més rutilants que freqüentaven el palau del Pardo continuen ocupant un lloc destacat en la societat financera espanyola (amb l'excepció, potser, de Barreiros i del navilier Aznar Coste), mentre que, per contra, les famílies descendents de Franco no representen cap paper.

Els noms més enriquits

■ MARCH OR- DINAS, JUAN

(Santa Margalida, Mallorca), 4 d'octubre del 1880 – Madrid, 25 de febrer del 1962).

L'home més ric de l'estat espanyol. Se'l coneix amb el malnom d'El Verga i és considerat per a molts "l'últim pirata del Mediterrani". El 1901 comença el contraban de tabac amb l'Alger, amb una flota inicial de set embarcacions, principal font d'ingressos en els inicis del seu imperi financer, segons els llibres de comptabilitat de l'empresa March Hermanos, descoberts el 2001.

El 1906 va fundar la companyia Transmediterránea. El 1926 funda la Banca March. Diputat del Partit Radical i de la CEDA durant la República. Processat i condemnat per assumptes relacionats amb el contraban de tabac, va escapar de la presó el 1933 després de subornar diversos funcionaris i va fugir a Londres. En les eleccions d'aquest mateix any va ser triat diputat. Durant la Guerra Civil va donar suport a Franco, va comprar el Dragón Rapide i va finançar els colpistes.

Després de la Guerra, quasi no es va relacionar amb Franco, però sí que ho va fer amb alguns dels personatges més importants del seu règim, com el ministre de Governació, Blas Pérez González, Pedro Nieto Antúnez o Nicolás Franco. El 1951, Juan March va crear la

companyia Fuerzas Eléctricas de Cataluña, SA (FECSA), amb la qual va saltar Barcelona Traction. El 1955 va crear la fundació que porta el seu nom. El 10 de març del 1962 va morir després de les seqüeles d'un accident automobilístic. Mentre lluitava entre la vida i la mort, March va dir als metges que l'atenien a la clínica de la Concepció: "El cap és el que m'importa."

■ FITZ-JAMES STUART Y FAL- CÓ, JACOBO

(Madrid, 1878 – Lausana, Suïssa, 1953).

Dissetè duc d'Alba i duc de Berwick, entre molts altres títols nobiliaris. President del Banc d'Espanya el 1935. El major latifundista de l'estat, amb 34.445 hectàrees de terra, principalment a Andalusia i Extremadura. Director de l'Acadèmia d'Història. Diputat conservador durant diverses legislatures sota la monarquia. Abans de la proclamació de la Segona República espanyola va ser ministre d'Instrucció Pública en la *dictablanda* del general Berenguer el 1930 i va ocupar la cartera de secretari d'Estat. El 1936, va donar suport a l'alçament militar amb el seus diners i el seu prestigi. Va ser ambaixador oficial de Franco a Londres el 1937. Al terme de la Guerra Civil, Franco el va nomenar oficialment ambaixador d'Espanya a Londres i durant els anys més durs de la Segona Guerra

Mundial va ser l'encarregat de prometre als aliats la neutralitat espanyola. Com recordaria el Caudillo al seu secretari i cosí, Franco Salgado-Araujo, el 4 de setembre del 1962, el duc d'Alba va rebre la promesa de Winston Churchill que tornarien el penyal de Gibraltar si Espanya romanía neutral i no obstaculitzava en la guerra al costat dels alemanys, promesa que el Govern anglès va oblidar immediatament.

Per indicació de Joan de Borbó, va deixar de col·laborar amb el franquisme. Des de llavors, les relacions amb la família Franco van ser inexistents.

■ GARNICA ECHEVARRÍA, PABLO DE (Ma- drid, 1876 – 1959).

El 1901 és triat diputat a Corts pel Partit Liberal fins a la dissolució del Congrés el 1923.

El 1918 i 1919, ministre d'Abastiments i de Gràcia i Justícia. El 1923, amb la dictadura de Primo de Rivera, va abandonar la política i es va dedicar a l'activitat financera. President de la Unión y el Fénix, de CAMPSA, de Telefónica i del Banco Español de Crédito des del 1932 i fins a la seua defunció. Va ser vicepresident de la Real Academia de Jurisprudencia i membre de la Real Academia de Ciencias Morales y Políticas. Estava en possessió de la Cruz de Gran Oficial de la Legión de Honor i de la Gran Cruz de Isabel la Católica.

Financers del Movimiento. Tres dècades de democràcia tampoc no han maltractat els antics dirigents franquistes ni els seus hereus directes. Avui, molts dels fills d'aquests capitosts tenen un paper dirigent en la nostra societat. Des de banquers i empresaris com Alberto Cortina, fill del ministre Pedro Cortina Mauri, i el seu cosí Alberto Alcocer, fill del primer alcalde franquista de Madrid, atrinxerats en el Ban-

**Les famílies que
freqüentaven
el Pardo ocupen
encara un lloc
destacat en les
finances**

co Zaragozano; Juan Abelló o José Meliá Goicoechea, diputat popular el 1986, fins a arribar als més recents polítics de la dreta espanyola, com Rodrigo Rato (fill de Ramón de Rato) o José María Aznar (nét de Manuel Aznar Zubigaray), pertanyents a famílies ancorades en l'elit del franquisme. Per no parlar de personatges com Adolfo Suárez, Rodolfo Martín Villa o Alfonso Osorio, alts càrrecs de Franco reciclats al parlamen-

En esclatar la Guerra Civil va decidir immediatament constituir una junta de dirigents de la seua entitat bancària a Burgos. El 8 d'octubre del 1936 va quedar constituït el comitè de direcció del banc i des del gener del 1937 va dirigir des de Burgos totes les operacions del Banco Español de Crédito. Durant la contesa, va ser president del Comité Nacional de la Banca Privada, franquista, des del qual va aconseguir crèdits internacionals per al Govern de Franco. Va mediar en el pacte entre Joan de Borbó i el general Franco. Procurador en Corts per designació directa del cap de l'estat, el 1943 va signar, juntament amb el duc d'Alba, Juan March i altres personalitats, el manifest en favor de la monarquia. El preu que va pagar va ser la seua destitució com a president de Telefónica i del consell de CAMPSA.

QUARTECHE y VILLABASO, JULIO FRANCISCO DOMINGO DE

(Bilbao, 4 d'agost del 1878 – 12 de juliol del 1960).

Als 24 anys, ja era conseller del Banco de Bilbao,

on va donar mostres d'eficàcia en els assumptes econòmics i financers. La seua personalitat es va perfilar durant la Primera Guerra Mundial, quan va figurar com a president de l'Agrupación de Sociedades Anónimas del Norte de España, entitat que va intervenir eficaçment en els problemes plantejats per la guerra sobre beneficis extraordinaris i

reforma de la contribució. Va ser un dels financers biscaïns que van dur a terme la tasca de nacionalitzar les accions de les companyies ferroviàries.

Va fundar els Saltos del Duero, va organitzar la indústria paperera del nord, va influir en les indústries químiques, navilieres, de l'automòbil, etc. El 1942 va ser nomenat president del Banco de Bilbao, amb caràcter vitalici.

Pels seus grans serveis a l'economia nacional de la postguerra, el 18 de juliol del 1950 Franco li va atorgar el títol de comte d'Arteche perquè "amb el seu esforç i intel·ligència treballa incansablement per l'engrandiment de la indústria i l'economia nacional". També posseeix la Gran Cruz de Isabel la Católica.

Va ocupar la presidència dels consells d'administració del Banco de Bilbao, Iberduero, Sociedad Espanola de Construcciones Electromecánicas, Nitratos de Castilla, Papelera Espanola, Empresa Nacional del Aluminio, Constructora Nacional de Maquinaria Eléctrica, Fundaciones de Vera i Inmobiliaria de Bilbao. Era també vicepresident del Consell de la companyia Telefónica i de la General Química. Conseller del Banc d'Espanya, de la Companyia Espanola de Minas de Riotinto, Naviera de Vizcaya, Banco Asturiano de la Industria y Comercio, i de la Sociedad de Construcciones Aeronáuticas.

Casat amb Magdalena Olabarri Zubiría, el seu fill **JOSÉ MARIA ARTECHE OLABARRI**, que va ser advocat i tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Bilbao, va heretar el títol nobiliari i va seguir pas a pas els camins de son pare com a conseller del Banco de Bilbao. També

va estar en una trentena de consells d'administració de grans companyies a les quals el seu progenitor va estar vinculat al llarg de la seua vida.

BARRIE DE LA MAZA, PEDRO

(la Corunya, 18 de desembre del 1888 – 14 de març del 1971).

El financer més destacat de Galícia durant el segle

XX, president del Banco Pastor i amb presència en més de trenta consells d'administració de societats com la Companyia Madrilenya de Alumbrado y Calefacción por Gas, Gas Madrid, Companyia de Ferrocarriles Medina del Campo a Zamora y de Orense a Vigo, SA, Corunesa de Pesca y Navegación, Fenya (Fabricaciones Eléctricas, Navales y Artilleras), Finisterre, Hullas del Coto Cortés, La Toja, Minerosiderúrgica de Ponferrada, Cubiertas y Tejados, Parma, Pebsa, Barras Eléctricas Galaico-Asturias, Companyia Espanola de Industrias Electroquímicas...

Barrié de la Maza era posseïdor d'incomptables distincions i condecoracions, com ara la Gran Cruz de Isabel la Católica, Gran Cruz del Mérito Naval, Gran Cruz de Beneficiencia, i fins a vint més.

El 1966 va constituir la Fundación Barrié de la Maza, també coneguda com a Fundación Fenosa, una "entitat sense ànim de lucre al servei del desenvolupament de Galícia des d'una perspectiva global" en els àmbits de l'educació, investigació, cultura i serveis socials.

Gairebé cap entitat bancària s'ha privat de col·locar un exministre en el seu consell d'administració

tarisme democràtic i a la gran empresa. I és que l'anomenat "franquisme sociològic", aquella suposada base comuna que bascula entre l'autoritarisme i la monarquia democràtica, va donar lloc a un canvi polític respectuós amb el passat. En compte de "ruptura democràtica" es va procedir a una reforma, la "reforma pactada" que va garantir als principals servidors de Franco un futur ple d'enhorabones.

Avui, aquesta bondat de la transició encara perdura en les dues dotzenes de ministres de Franco que continuen vius. Els seus destins empresarials han estat brillants i per les seues mans han passat, i passen, milers de milions. Alguns exemples: León Herrera Esteban (Informació i Turisme), en Eurobuilding; Enrique Fontana Codina (Comerç), en Nestlé; Vicente Mortes Alfonso (Habitatge), en Wagon Lits; Rafael Cabello

Barrié va declarar la Fundació la seua hereva universal. En aquell moment el capital era integrat per l'aportació del comte de Fenosa, de 3.300 milions de pessetes (uns 20 milions d'euros), més el 25% de les rendes líquides dels béns de la fundació, que es van destinar a l'augment de capital.

El 1981 la comtessa va donar 7.000 milions de pessetes, gran part de la seua fortuna, a aquesta entitat, Presidida des del 1971 per la seua vídua, la fundació disposa d'un patrimoni d'uns 600 milions d'euros. En la seua cartera de valors destaca l'alta participació en el Banco Pastor, principal accionista amb un 45,26%. Des de la seua creació i fins a l'any 2002 la fundació ha dedicat 210 milions d'euros al compliment de la seua missió.

■ **CARCELLER SEGURA, DEMETRIO** (Parras de Castellote, Terol, 1894 – Barcelona, 1968).

Enginyer Industrial. Considerat com un dels més espavilats finan-

cers d'Espanya i un dels més afortunats oportunistes vinculats al règim. El 1914, amb vint anys, treballava com a químic al laboratori de refinaria de lubricants de l'empresa Sabadell Henry.

Quan, el 31 de desembre del 1927, el Govern va crear el monopoli de petrolis CAMPSA, va confiscar la refinaria i Carceller es va convertir en el seu director. Un any després era director adjunt de CAMPSA i va conèixer personal-

ment el general Primo de Rivera i el ministre José Calvo Sotelo, creadors del monopoli. En esclatar la Guerra Civil, Carceller es va traslladar a Burgos i va treballar a la Junta de Defensa des del 1938, dins de la Comissió d'Indústria i Comerç presidida per Joaquín Bau Noya.

El 1940 va ser membre de la Junta Política, del segon congrés de FET i de les JONS, i cap provincial del Movimiento a Barcelona. El 16 d'octubre del 1940 va substituir el militar Luis Alarcón de Lastra com a ministre d'Indústria i Comerç. Va exercir el càrrec fins al 1945. Durant la Segona Guerra Mundial va explotar, indistintament, les necessitats dels aliats i de l'Eix. Va acompanyar Ramon Serrano Suner en el seu viatge oficial al Berlín nazi, però va saber acostar-se als països aliats perquè, segons deia, "els capitalistes de tot el món podien entendre's". Va parar els peus a Juan March, i amb el seu ministeri es va iniciar la corrupció a gran escala dins del règim.

Al mateix temps que es mantenia com a procurador en Corts designat personalment per Franco, va ocupar llocs en setze consells d'administració de grans empreses.

■ **ARBURÚA DE LA MIYAR, MANUEL**

(Madrid, 1902 – 1981).

Economista de carrera. Director del Centre de Contractació de Moneda, del Banc

d'Espanya, el 1931. La Guerra Civil el va sorprendre a Madrid, des d'on aconseguí passar-se a la zona franquista. Subsecretari de Comerç, Política Aranzelària i Moneda durant la postguerra. Ministre de Comerç entre el 1951 i el 1957. Procurador en Corts, membre de dotze consells d'administració, president del Banco Exterior de Espanya, conseller de la Compañía Espanola de Petróleos, de Motor Ibérica i de la Compañía Nacional de Tabacos de Filipinas. Propietats agràries a Castella i Lleó i a Andalusia.

■ **AGUIRRE GONZALO, José María Domingo Hilario**

(Sant Sebastià, 1897 – Madrid, 1988). Fill d'una família donostiarra de classe mitjana. Procurador

en Corts des del 1961 fins al 1977; designat personalment per Franco en les dues últimes legislatures, va ser ponent de la comissió de lleis fonamentals del Movimiento Nacional, la més política de totes. Aguirre Gonzalo va presidir la comissió de transports de la Comissió del II Plan de Desarrollo. En *Quién es quién de las Cortes Españolas*, editat el 1976, se'l qualifica com "una de les personalitats més destacades de la vida econòmica, financera i empresarial espanyola. Promotor d'un gran nombre de societats en els diversos sectors de l'economia nacional".

Entre els nombrosos càrrecs, destaca el seu paper com a cofundador i patró de la

de Alba (Hisenda), en Construcciones i Contratas; Alejandro Fernández Sord (Relacions Sindicals), en Huarte; Federico Silva Muñoz (Obres Públiques), en Auxiliar de la Construcción; Fernando Suárez González (Treball), en Constructora Urbis; José Luis Cerón Ayuso (Autopistas del Mare Nostrum); Cruz Martínez Esteruelas (Educació), en Fibrotubo; Nemesio Fernández Cuesta (subsecretari de Comerç), en Prensa Es-

panola... I la relació continua amb els exministres franquistes Licinio de la Fuente, Sánchez Ventura, Alfonso Alvarez Miranda, Sánchez Bella, Monreal Luque, Villar Palasí, per no citar el "nen prodigi del règim", Manuel Fraga Iribarne, president autonòmic de Galícia.

Banquers al servei de Franco. Durant les últimes tres dècades, la presència d'exministres franquistes ha estat

Després de la victòria, Franco els va nomenar procuradors en Corts i concedir honors i títols

Nueva Fundación de la Universidad Pontificia de Comillas, membre de la Ponencia del Instituto de Cultura Hispánica i membre electiu del Patronato de la Fundación Pablo VI. En el món de les associacions professionals i les empreses públiques, va ser, entre altres càrrecs, conseller de l'Asociación para el Fomento de la Dirección (1955); president del Colegio de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos (des del 1956 fins al 1964). Li van concedir la Gran Cruz de la Orden Imperial del Yugo y las Flechas, la Gran Cruz de la Real Orden de Carlos III i moltes altres distincions.

Cooperador dels tecnòcrates de l'Opus Dei, alguns dels quals va col·locar en Banesto (Silva, López Bravo, López de Letona...) quan van ser destituïts com a ministres, va dirigir mitja dotzena de companyies i va ser membre de 37 consells d'administració de tantes altres.

El 1970 va accedir a la presidència del Banesto, on es va mantenir fins al 1983, any en què va passar a president honorari fins a la seua defunció.

■ **AGUIRRE GONZÁLEZ, JOSÉ MARÍA**

(Madrid, 20 de desembre del 1934). El successor en la nissaga és també enginyer de camins i va ser procurador en les

Corts franquistes com son pare, a l'ombra del qual, i com a delfí, va participar en nombroses societats (vicepresident de Siemens, president de Ramón Her-

nández, d'Esparta y Ececarro; vocal d'Agromán, d'Hidroeléctrica Ribagorzana...). Es vicepresident de la Confederación Espanola de Organizaciones Empresariales (la patronal CEOE) i president del Centro de Estudios y Investigaciones de Guipúzcoa. En l'actualitat controla un capital d'uns 10,7 milions d'euros a partir de les societats que presideix: el Banco Guipuzcoano, ACS, Acerinox i Agromán, societat enclavada dins del grup Ferrovial, dirigit per Rafael del Pino, antic alumne de son pare a l'Escuela de Ingenieros de Caminos.

■ **GONZÁLEZ-FIERRO ORDOÑEZ, ALDEFONSO**

(1882 - 1961)

Professor mercantil que va crear un imperi financer a partir de l'empresa d'exportació de carbó muntada pel seu pare durant els anys de la Primera Guerra Mundial. Va explotar el monopoli de la indústria fosforera espanyola durant trenta anys. Banquer. Conseller del Banc de València, president del Banco Internacional de Indústria y Comercio, vicepresident del Banco Central, va fundar el 1946 la Banca Fierro i nombroses empreses. Els seus tres fills barons, Alfonso Arturo i Ignacio (tingué també tres filles), han ocupat més de 35 consells d'administració en bancs i empreses unides al nucli familiar. En morir el 1961, sense perdre mai la unitat del Grupo Fierro, els càrrecs es van repartir entre els tres germans.

■ **CASTELL LASTORTRAS, JAUME**

(Manresa, 1915 - Lausana, Suïssa, 1984). Considerat per la revista *Fomento de la Producción* com l'home fort de

l'economia catalana. Va fundar i va presidir el Banco de Madrid i el Banco Catalán de Desarrollo gràcies a les seues relacions amb la cort del Pardo. A l'abril del 1978, el Banco de Madrid s'associa amb la primera entitat del rànquing bancari, el Banco Espanol de Crédito, quan aquest compra el 17% de les accions. Castell és presentat públicament com el segon accionista de Banesto, presidit per Aguirre Gonzalo.

Va heretar del seu pare, l'industrial Jaume Castell Molas (1889-1950), negocis dedicats a la construcció i la reparació de maquinària tèxtil, així com la participació en nombroses empreses molt populars, com Pielsa, Laboratorios Funk o La Piara.

Com a financer i industrial va invertir en sectors com el metall, el turisme i la premsa; en assegurances, llibres, un càmping, diverses sales de cinema... També va escriure un vodevil perquè l'interpretara el seu amic Alberto Closas. En ple règim de censura, Castell va obtenir permís per publicar el 1964 *Tele/Expres*, el primer diari català nascut després de la Guerra Civil, que va ser dirigit per Carlos Sentis i Manuel Ibáñez Escofet. El 1968, va comprar *El Mundo Deportivo*. Els dos diaris van ser venuts posteriorment al grup Godó, editor de *La Vanguardia*.

L'assassinat del seu soci i amic Joaquim Viola Sauret per un comando terrorista el 1978 li va fer agafar por, raó per la qual va traslladar el seu domicili a Lausana (Suïssa), ciutat on va viure fins al 5 de juliol del 1984, data en què va morir.

Pere Pals

important en el sector bancari. Gairebé cap entitat bancària no s'ha privat de col·locar un exministre en el seu consell d'administració. Allí hi havia l'inspector fiscal Antonio Barrera de Irimo, ex-titular d'Hisenda, en el Banco Hispano Americano; José María López de Letona, ex d'Indústria, en la presidència del Banesto i governant el Banc d'Espanya; Gonzalo Fernández de la Mora (Obres Públiques), en el Banco Popular; Fer-

Des de llocs clau del Movimiento Nacional, els banquers de Franco dirigiren la industrialització

nando de Linán y Zofio, en el Comercial Espanol... De tots ells també parla aquest llibre. No obstant això, els principals personatges que desfilen per les pàgines d'aquesta novetat bibliogràfica són banquers de llinatge, dirigents màxims de la banca espanyola.

La seua intervenció en la nostra història va ser (i continua sent) decisiva. Van començar a conspirar contra la República des del mateix moment de la seua

La nissaga dels Martínez-Bordiú

La nissaga dels Martínez-Bordiú ha estat una de les grans beneficiades dels seus lligams familiars amb Franco. El personatge discò de la família, Pocholo, ha negat, reiteradament i amb raó, la seua vinculació familiar amb Franco.

José María Martínez Ortega

María de la O Bordiú Bascarán

Comtes d'Argillo

President i fundador del Banco de Madrid (Castell), de Obras Metalicas Electro-Soldadas (Aguirre Gonzalo), de Construcciones y Contratas i de la Inmobiliaria Construcciones y Contratas (Koplowitz). Vocal de la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid.

Enriqueta Bordiú y Bascarán

José María Sanchiz Sancho

("El tío Pepe")

Valdefuentes (Franco), Cerámicas Nájera, Acerías y Forjas de Azcoitia (Coca); Industrial de Construcciones Móviles; Viajes Meliá (Meliá); Banús Masdeu (Banús); Grupo Quintana.

Andrés Martínez-Bordiú

Comte Morata de Jalón

Isabel de Cubas y Gerdtsen

Fill: **Francisco José**

Empreses:
HUNOSA, Duro Felguera, Estudios y Proyectos Eléctricos; David Brown Engranajes; Sondeos Petrolíferos; Compañía Minera Sierra Menera; Constructora Nacional de Maquinaria Eléctrica; Alúmina; Aluminio Espanol; Combustible de Babero; Chequeos por Computadora, Westinghouse, Hierros y Aceros de Jaén; Minas de las Herrerías; Tecnomat, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid

Cristóbal Martínez-Bordiú

Marquès de Villaverde

Carmen Franco Polo

Fills: **Carmen, Francis, Mariola, Merry, José Cristóbal, Arancha i Jaime**

Empreses:
Chequeo por Computadoras; Ardimar (Coca), Sanitas, Comercial Flores, Clínicas Médicas; Instituto Técnico de Seguros y Reaseguros; Torcovir (Coca); Inm. Hispana; Incosol (Coca, Barreiros); Urgencias Sanitarias, Obras Metalicas Electro-Soldadas (Aguirre Gonzalo); Metalúrgica Santa Ana, Siderúrgica del Norte, Waimer, Construcciones y Contratas (Koplowitz).

José María Martínez-Bordiú

Baró de Gotor

Clotilde Basso Roviralta

Fills: **Clotilde, José María (Pocholo) i Cuca**

Empreses:
Banco de Madrid (Castell); Banco Catalán de Descuento; Inversors Overseas Services (Alfons de Borbó). Trans-Europa, Compañía de Aviación.

Tomás Martínez-Bordiú

Baró de Illueca

María Eugenia Ochoa Hernández

Filles: **María Eugenia i Silvia**

Empreses:
Finca Arroyovil, CEFASA (Gonçal de Borbó); Comercial Flores; Chequeo por Computadoras, entre altres.

Connexions dels Martínez en la seua activitat empresarial en consells d'administració, a més de les empreses familiars compartides.

proclamació i van voler triar el màxim dirigent de Falange, però van acabar avalant i cobrint les despeses del colp militar del 18 de juliol del 1936, la compra d'armament, els vaixells, les operacions amb Itàlia i Alemanya. Van lliurar milions a Mola i van pagar "assegurances de vida" per a les famílies dels militars rebels. Des del Dragón Rapide fins al finançament directe del ban franquista a través d'entramats internacionals. A canvi, en plena Guerra Civil, des del quarter general de Burgos, van obtenir el control del sector bancari, el seu *statu quo*, les claus de l'economia, el monopoli del sector financer. Era el preu per la compra d'avions, transports i armes per a l'exèrcit franquista a través de bancs en l'estranger i com a propagandistes de la no-intervenció.

Després de la victòria, Franco els va nomenar procuradors en Corts, els va concedir honors, medalles, títols de noblesa; els va fer ministres, cavallers d'ordres imperials, però ells sempre van ser banquers per damunt de tot, "els banquers de Franco", i van formar part del cercle d'amistats íntimes de la família del dictador. Els March, Barrié, Fierro, Castell, Coca..., i els banquers amb la camisa blava del Movimiento Nacional, i escó en Corts: Oriol, Carceller, Gamero, Ridruejo, Aguirre..., fins a configurar una oligarquia econòmica com a caps de l'*statu quo* bancari, juntament amb els banquers de llinatge Garnica, Deleitosa, Arteché, Cada-gua... Tots van conformar, de fet, una de les famílies polítiques del franquisme. Com escriu el catedràtic de Teoria de l'Estat de la Universitat de Barcelona José Antonio González Casanova, "existia a Espanya el ferri poder d'un partit únic com a l'Alemanya nazi o a la Rússia soviètica? El Movimiento Nacional era, en la pràctica, inexistent, i el poder intermedi entre Franco i Espanya se'l repartien les famílies de monàrquics, falangistes, democratacristians, Opus Dei, tradicionalistes..., i banquers."

I aquest repartiment "orgànic" del poder real es donava, com afegeix González Casanova, perquè "Franco no tenia cap ideologia i no va imposar res. Es va limitar tan sols a impedir que ningú po-

ELS QUARANTA ANYS DE FRANQUISME FOREN EL RESULTAT D'UNA HÀBIL COMBINACIÓ DE REPRESSIÓ I EQUILIBRIS POLÍTICS.

guera expressar en veu alta o posara en pràctica el que pensava, si això podia perjudicar-lo en la seua única convic-

ció: conservar el poder aconseguit després d'una cruenta Guerra Civil de tres anys. L'apatia política de Franco va resultar ser complementària de la dels espanyols cap a ell. Era una mancaça d'entusiasme mútua que, no obstant això, aparencava ser un pacte raonable. L'apoliticisme dels espanyols va permetre que Franco fóra "la política".

Dins de l'entorn del palau del Pardo i des de llocs clau del Movimiento Nacional, els banquers de Franco van dirigir la industrialització d'Espanya, van controlar el desenvolupament econòmic i van acabar albergant en els seus consells d'administració els exministres amb millor currículum financer del règim, tots disposats a portar en la seua activitat quotidiana la famosa màxima de José María Aguirre Gonzalo, fervent partidari de la democràcia orgànica: "El Govern governa, la banca administra i l'espanyol treballa".

Pere pals

Edicions del País Valencià, SA
necessita:

**COMERCIAL per a l'àrea del PRINCIPAT
imprescindible vehicle propi**

sou + comissions + s.s.

ELTEMPS

enviar curriculum a:

EDICIONS DEL PAÍS VALENCIÀ
Av. Baró de Càrcer, 37, 1er, 1a
46001 · VALÈNCIA

o bé per correu electrònic a:

publicitat@eltemps.net
ref: S.M.